

УДК 371.214.2:811.111

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-3-27>

Інна ЯКУШЕНКО,

orcid.org/0000-0003-4941-9411

*старший викладач кафедри галузевого перекладу та іноземних мов
Херсонського національного технічного університету*

(Херсон, Україна) iyakushenko@i.ua

Олена ПРИХОДЬКО,

orcid.org/0000-0002-8732-3659

*старший викладач кафедри галузевого перекладу та іноземних мов
Херсонського національного технічного університету*

(Херсон, Україна) olenaprykhodko@ukr.net

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ СТАРШИХ КУРСІВ ДО СКЛАДАННЯ ЄВІ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті описується організація і методика укладання навчального посібника «English: Revision Guide» з дисципліни «Іноземна мова» для студентів старших курсів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх спеціальностей всіх факультетів відповідно до навчальної програми з іноземної мови (факультатив). Підкреслюється, що навчальний посібник може бути використаний для підготовки студентів до складання Єдиного вступного іспиту (ЄВІ) на отримання ступеня магістра. Актуальність створення навчального посібника обґрунтована необхідністю відповідати цілям державної політики та критеріям, перерахованими в концептуальних засадах державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти. Для створення навчального посібника було здійснено детальний аналіз вітчизняної та зарубіжної навчально-методичної літератури з метою укладання змісту навчального посібника та його структурних частин. Акцентується увага на концепції навчального посібника та основних принципах подачі матеріалу. Детально проаналізовано структуру навчального посібника, змістове наповнення кожної частини та специфіку розроблення тестових завдань. Перераховано компетенції у читанні, необхідні для володіння студентами старших курсів, що мають бути систематизовано узагальнені та використані під час читання текстів за спеціальністю в таких частинах навчального посібника як «Читання» та «Використання мови». Надається характеристика особливостей укладання завдань в частинах «Читання» та «Використання мови» та методичні рекомендації щодо їх виконання. Підсумовується, що системна організація навчального посібника та його використання на факультативних заняттях на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти з дисципліни «Іноземна мова» та під час підготовки студентів до складання ЄВІ на отримання ступеня магістра сприяє не тільки систематизації вмінь та навичок читання текстів за спеціальністю та їх розуміння, а також систематизації вмінь та навичок самостійної роботи студентів в технічному ВНЗ, що є гарантією формування стратегічної компетентності в читанні.

Ключові слова: *навчальний посібник, факультативні заняття, компетенції, систематизація вмінь і навичок, тексти за спеціальністю.*

Inna YAKUSHENKO,

orcid.org/0000-0003-4941-9411

*Senior Teacher at the Department of Translation and Foreign Languages
Kherson National Technical University*

(Kherson, Ukraine) iyakushenko@i.ua

Olena PRYKHODKO,

orcid.org/0000-0002-8732-3659

*Senior Teacher at the Department of Translation and Foreign Languages
Kherson National Technical University*

(Kherson, Ukraine) olenaprykhodko@ukr.net

METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF COMPILING THE STUDY GUIDE IN FOREIGN LANGUAGE FOR PREPARATION OF SENIOR YEAR STUDENTS FOR THE UNIFIED ENTRANCE EXAMINATION IN FOREIGN LANGUAGE

The article describes the organization and methods of compiling the textbook «English: Revision Guide» in the discipline «Foreign Language» for senior students of the first (Bachelor's) level of higher education for all specialties of

all faculties according to the educational programme in Foreign Language (elective subject). It is emphasized that the textbook can be used for the preparation of students for the Unified Entrance Examination (UEE) for acquiring Master's degree. The urgency of compiling the study guide is justified by the need to meet the objectives of public policy and the criteria listed in the conceptual framework of public policy for the development of English in higher education. For writing the textbook, a detailed analysis of domestic and foreign educational and methodological literature was carried out in order to compile the content of the textbook and its structural parts. Emphasis is placed on the concept of the study guide and the basic principles of presenting the material. The structure of the textbook, the content of each part, and the specifics of the development of test tasks are analyzed in detail. The competencies in reading necessary for acquiring by senior students are listed, which should be systematized, generalized, and used when reading the texts in speciality in such parts of the textbook as «Reading» and «Use of language». The characteristics of compiling tasks in the sections «Reading» and «Use of language» and methodical recommendations for their implementation are given. It is concluded that the systematic organization of the study guide and its use in elective classes at the first (Bachelor's) level of higher education in Foreign Language and in preparing students for the UEE for acquiring Master's degree contributes not only to systematization of reading skills in speciality and their understanding, as well as the systematization of skills and abilities of independent work of students at technical universities, which is a guarantee of the formation of strategic competence in reading.

Key words: *textbook, elective subjects, competencies, systematization of skills, professional texts.*

Постановка проблеми. Метою державної політики щодо розвитку англійської мови у вищій освіті в Україні є створення можливостей для культурного, освітнього та професійного розвитку і процвітання кожного громадянина, сприяння інтеграції та економічному зростанню закладів вищої освіти, підвищенню якості освітніх послуг в сфері вищої освіти України, сприяння реалізації європейських та глобальних прагнень України та її економічному зростанню. До 2025 року стан розвитку англійської мови у вищій освіті Україні буде характеризуватися наступними критеріями:

- підвищення рівня володіння англійською мовою випускниками закладів вищої освіти;
- покращений статус англійської у вищій освіті (більша увага англійській мові);
- високоякісні методи викладання;
- релевантний зміст дисциплін ESP (англійської мови професійного спрямування);
- доступ до ресурсів;
- підвищення академічної мобільності (Концептуальні засади, 2020).

Отже, пріоритетом вищої школи є формування компетентного спеціаліста, який може не тільки бути гарним фахівцем, швидко вирішити складні професійні задачі, але й вільно володіти іноземною мовою, отримуючи знання із зарубіжних джерел інформації чи під час спілкування з іноземними колегами. Водночас, швидкі зміни в житті суспільства спонукають до введення змін в навчальному процесі вищої школи, фокусуючи увагу студентів старших курсів немовного ВНЗ на вдосконаленні та систематизації компетенції у читанні та самостійної роботи.

Студенти старших курсів вже повинні засвоїти іноземну мову на рівні B1+, який є необхідною умовою для отримання ступені бакалавра. Для старших рівнів – магістри та доктори філо-

софії з академічним компонентом – обов'язковим буде рівень B2 (Концептуальні засади, 2020).

Необхідність вдосконалення компетенції у читанні та систематизації отриманих знань студентів старших курсів з дисципліни «Іноземна мова» (факультатив) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх спеціальностей всіх факультетів спонукало викладачів кафедри іноземних мов Херсонського національного технічного університету до пошуку оптимальних методів, прийомів, інструментів та навчальних матеріалів для ефективної організації як аудиторної, самостійної так і дистанційної роботи студентів старших курсів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Варто звернути увагу, що навчальний посібник є незамінним засобом для підготовки студентів до складання Єдиного вступного іспиту (ЄВІ) на отримання ступеня магістра.

Аналіз досліджень. Проаналізувавши сучасні вітчизняні та іноземні видання підручників та навчальних посібників з англійської мови для узагальнення матеріалу та підготовки до ЗНО, ЄВІ та міжнародних екзаменів (І. Доценко, О. Євчук, С. Мясоедова, О. Ходаковська; Н. Драб, І. Лобецька, Т. Костюк; Т. Ларіна, Є. Плотніков; І. Гук, О. Зіновата; В. Єванс, Е. Войд, Б. Міхаловські, М. Манн та інші) та ознайомившись з основними принципами та прийомами складання завдань для повторення матеріалу та тестів, викладачами кафедри іноземних мов ХНТУ було розроблено навчальний посібник «English: Revision Guide» з дисципліни «Іноземна мова» для студентів старших курсів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх спеціальностей всіх факультетів відповідно до робочої навчальної програми з іноземної мови (факультатив) всіх спеціальностей всіх факультетів щодо потреб студентів.

Метою статті є ознайомити зі структурою навчального посібника, виділити основні принципи його укладання, дати характеристику тестових завдань та рекомендації щодо їх виконання.

Наукова новизна навчального посібника полягає у використанні останніх досягнень методики вищої школи у читанні та розробці системи уніфікованих тестових завдань, подібних до завдань ЄВІ (Єдиний вступний іспит) на основі гуртування автентичних текстів за спеціальністю студентів.

Концепція навчального посібника фокусується на компетенції у читанні та вдосконалення вмінь та навиків високої швидкості сприйняття інформації в умовах ліміту часу.

В основі побудови цього навчального посібника використано такі принципи подачі матеріалу: а) тематичний принцип підбору текстів; б) принцип поступового з наступним ускладненням введення текстів; в) професійна спрямованість текстів (Соломчак, 2010).

Виклад основного матеріалу. Навчальний посібник складається з вступу, 2 частин, та списку використаної літератури. Перша частина, що складається з «Читання» та «Використання мови», включає 11 варіантів тестових завдань закритої форми, останній з яких – узагальнюючий. Було підібрано автентичні тексти з наступних тем: ІТ, соціальні мережі, освіта, мистецтво, економіка, заснування бізнесу, транспортні технології, харчові технології, вибір кар'єри, пошук роботи. Кожний варіант опрацьовується упродовж 2 практичних занять або 4 годин самостійної роботи. В другій частині «Грамматика» узагальнюється граматичний матеріал з наступних тем: іменник, множина іменника, присвійний відмінок, прикметник, прислівник, ступені порівняння прикметників та прислівників, часова система активного та пасивного станів дієслова, модальні дієслова, умовні речення, неособові форми дієслова, прийменники та фразові дієслова. Теоретична частина викладена в таблицях. Для закріплення матеріалу пропонуються вправи та тести.

У частині «Читання» перевіряються такі знання, вміння та навички:

- читати текст і визначати мету, ідею висловлення;
- читати (з повним розумінням) тексти, побудовані на знайомому мовному матеріалі;
- читати та виокремлювати необхідні деталі з текстів різних типів і жанрів;
- диференціювати основні факти та другорядну інформацію;
- розрізняти фактичну інформацію та враження;

- розуміти точки зору авторів текстів;
- працювати з різножанровими текстами;
- переглядати текст або серію текстів з метою пошуку необхідної інформації для виконання певного завдання;

– визначати структуру тексту й розпізнавати логічні зв'язки між його частинами;

– встановлювати значення незнайомих слів на основі здогадки, схожості з рідною мовою, пояснень у коментарі (Ларіна, Плотніков, 2015).

У частині «Використання мови» перевіряються такі знання, вміння та навички:

- аналізувати й зіставляти інформацію;
- правильно вживати лексичні одиниці та граматичні структури;
- встановлювати логічні зв'язки між частинами тексту (Програма єдиного вступного іспиту, 2019).

Пропонуємо розглянути типи завдань та рекомендації щодо їхнього виконання. Частина «Читання» складається з наступних завдань:

1. Завдання на встановлення відповідності (пошук заголовка чи узагальнюючого речення) передбачає розуміння загального змісту абзацу тексту. Студент має співвідносити основну ідею абзацу тексту із твердженнями у списку (три з них зайві). Від студента не вимагається повне розуміння тексту, несуттєві деталі можуть випускатися. Завдання може бути виконано із опорою на ключові слова. На відміну від багатого наповнення абзацу тексту, який розрахований на пасивний словниковий запас студентів, твердження будуються на базовій повсякденній чи фаховій лексиці. Передбачається високий рівень сформованості компетенції у читанні, висока швидкість сприйняття інформації, розвинута здатність антиципації, прогнозування, мовна здогадка.

Під час виконання такого завдання рекомендується:

1. Уважно прочитайте завдання.
2. Уважно перегляньте варіанти відповідей, знайдіть ключові слова та підкресліть їх, визначте їх тематику та спробуйте передбачити головну думку кожного абзацу.
3. Зверніть увагу на заперечні речення.
4. Пам'ятайте, що заголовок чи узагальнююче речення узагальнює зміст усього абзацу, а не окремих речень.
5. Ігноруйте незнайомі слова та фрази.
6. Шукайте правильні відповіді, спираючись на синоніми та перифрази.
7. Пам'ятайте про три зайві відповіді (Ларіна, Плотніков, 2015:4).

2. Завдання на вибір правильної відповіді передбачає вміння аналізувати зміст прочитаного тексту, визначати головні смислові частини тексту та ідеї тексту, знаходити детальну інформацію, визначати значення незнайомих слів за контекстом. Передбачається високий рівень сформованості компетенції у читанні, висока швидкість сприйняття інформації, мовна здогадка.

Під час виконання такого завдання рекомендується:

1. Уважно прочитайте завдання.
2. Прочитайте та перекладіть заголовок тексту.
3. Зверніть особливу увагу на заперечні речення. Часто заперечна частка залишається не поміченою.

4. Пам'ятайте, що як правильні так і неправильні варіанти можуть містити слова із тексту, що посилює важливість урахування контексту. У правильних відповідях вжито перефразовані ідеї.

5. Поділіть текст на змістовні частини у відповідності до запропонованих питань (окремі абзац – окреме питання). Така стратегія значно полегшить пошук правильної відповіді та допоможе зекономити час. Проте, останнє питання може бути сформовано до загального розуміння тексту.

6. Ігноруйте незнайомі слова та фрази. Намагайтеся спрогнозувати низку фактів чи подій (Ларіна, Плотніков, 2015:7).

3. Завдання на встановлення відповідності на основі вибіркового розуміння прочитаного містить шість коротких текстів (50-80 слів) й вісім запитань, які передбачають знаходження у текстах конкретної інформації. Дві відповіді є зайвими. Перевіряється вміння знаходити та аналізувати необхідну інформацію, виокремлювати головну та другорядну інформацію. Передбачається високий рівень сформованості навичок читання, висока швидкість сприйняття інформації, розвинута здатність антиципації, прогнозування, мовна здогадка.

Під час виконання такого завдання рекомендується:

1. Прочитайте та перекладіть варіанти відповідей.
2. Підкресліть ключові слова в кожній відповіді.
3. Зверніть увагу на заперечні речення.
4. Прочитайте текст та згрупуйте слова, що відносяться до однієї теми за контекстом.
5. Проаналізуйте відповідь, яка має слова – синоніми, що відносяться до тексту.
6. Ігноруйте незнайомі слова та фрази. Концентруйте свою увагу на загальному змісті тексту.

4. Завдання на заповнення пропусків у тексті містить текст (300-400 слів), у якому пропущено шість фрагментів речень, та пропонується вісім варіантів відповідей. Два варіанти є зайвими. У завданні пропонується доповнити абзаци, частинами речень із поданих варіантів. Правильність виконання завдання залежить від розуміння студентом як синтаксичної будови речення, так і граматичних явищ (типів підрядних речень, часової системи, стану дієслова, неособових форм дієслова тощо).

Під час виконання завдання рекомендується:

1. Уважно прочитайте завдання.
2. Прочитайте частини речень, запропоновані для доповнення речень.
3. Прочитайте текст, проаналізуйте синтаксичну (визначте підмет та присудок в реченні з пропуском) та граматичну складову незакінчених речень.

4. Проаналізуйте граматичну форму слів до і після пропусків.

5. Значну увагу приділіть прийменникам, що стоять після пропусків, оскільки вони можуть бути складовою частиною сталих виразів.

6. Доповнивши речення, прочитайте та зрозумійте його зміст.

До частини «Використання мови» входять наступні завдання:

1. Завдання на перевірку лексичних вмінь та навичок містить текст (300-500 слів), у якому пропущено 10 слів. Після тексту пропонується 4 варіанти відповідей на кожен пропуск, з яких лише одна є правильною. Варіанти відповідей репрезентують лексичні одиниці, що належать до однієї частини мови і мають однакову граматичну форму, але різняться за значенням. Тексти для читання є автентичними, містять 5 % нових слів.

Під час виконання завдання рекомендується:

1. Уважно прочитайте завдання.
2. Прочитайте текст не зважаючи на пропуски, зрозумійте його основну думку.
3. Розгляньте запропоновані слова з точки зору їх поєднання із мовними одиницями (прийменники, займенники тощо) в реченні.
4. Не забувайте про сталі словосполучення та фразеологічні звороти.
5. Зверніть увагу на синонімічну різницю слів.
6. Підбравши слово, перекладіть речення, звертаючи увагу на логічний зміст речення (Ларіна, Плотніков, 2015:14).

2. Завдання на перевірку граматичних вмінь та навичок містить 1 або 2 мікротексти (до 200 слів), в якому або яких пропущено 10 або 5 слів в кожному мікротексті. Після тексту пропонується 4 варіанти відповідей на кожен пропуск,

з яких лише одна форма є правильною. Варіанти відповіді репрезентують різні граматичні форми однієї лексичної одиниці. В завданні перевіряється знання особових та неособових форм дієслова та його стану, модальних дієслів, підрядних речень, словотворення, умовних речень, числівників, займенників, прийменників та ступені порівняння прийменника та прислівника.

Під час виконання завдання рекомендується:

1. Уважно прочитайте текст.
2. Проаналізуйте кожний пропуск з точки зору використання часу, стану тощо з допомогою розуміння змісту речення.
3. Звертайте увагу на маркери, які можуть підказати необхідну граматичну структуру.

Висновки. Підсумовуючи зазначене вище, можемо констатувати що, системна організація навчального посібника та його використання на факультативних заняттях на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти з дисципліни «Іноземна мова» та під час підготовки студентів до складання ЄВІ на отримання ступеня магістра сприяє не тільки систематизації вмінь та навичок читання текстів за спеціальністю та їх розуміння, а також систематизації вмінь та навичок самостійної роботи студентів в технічному ВНЗ і гарантує успішне формування стратегії роботи з текстами у студентів. Сподіваємось, що навчальний посібник буде також корисним для студентів інших ВНЗ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концептуальні засади державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти. 2020. URL: <https://www.businesslaw.org.ua/konceptualni-zasady-derjavnoi-polityky-schodo-rozvytku-angliiskoi-movy/> (дата звернення: 14.02.2022).
2. Програма єдиного вступного іспиту з іноземних мов для вступу на навчання для здобуття ступеня магістра на основі здобутого ступеня вищої освіти (освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста). 2019. URL: <https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/03/nakaz-MON-vid-28.03.2019-411.pdf> (дата звернення: 13.02.2022).
3. Ларіна Т. В., Плотніков Є. О. Англійська мова. Збірник типових тестових завдань для підготовки до ЗНО (просунутий рівень) : навч. посіб. Ніжин : НДУ, 2015. 200 с.
4. Соломчак Н. Ф. Теоретичні і методологічні засади укладання посібника з іноземної мови для вищих технічних навчальних закладів. 2010. URL: http://www.rusnauka.com/5_PNW_2010/Philologia/59490.doc.htm (дата звернення: 10.02.2022).

REFERENCES

1. Kontseptualni zasady derzhavnoi polityky shchodo rozvytku anhliiskoi mowy u sferi vyshchoyi osvity. [Conceptual principles of state policy for the development of English in higher education]. URL: <https://www.businesslaw.org.ua/konceptualni-zasady-derjavnoi-polityky-schodo-rozvytku-angliiskoi-movy/> (Last accessed: 14.02.2022) [in Ukrainian].
2. Prohrama yedynoho vstupnoho ispytu z inozemnykh mov dlia vstupu na navchannya dlia zdobuttia stupenia mahistra na osnovi zdobutoho stupenia vyshchoyi osvity (osvitno-kvalifikatsiinoho rivnia spetsialista). [The program of the unified entrance exam in foreign languages for admission to study for Master's degree on the basis of the degree of higher education (educational qualification level of a Specialist)]. 2019. URL: <https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/03/nakaz-MON-vid-28.03.2019-411.pdf> (Last accessed: 13.02.2022) [in Ukrainian].
3. Larina, T.V, & Plotnikov, E.O. Anhliiska mova. Zbirnyk typovykh testovykh zavdan dlia pidhotovky do ZNO (prosunutyy riven) : navch. posib. [English. Collection of standard test tasks for preparation for external evaluation (advanced level)]. Nizhyn: NDU, 2015. 200 p. [in Ukrainian].
4. Solomchak N.F. Teoretychni i metodolohichni zasady ukladannia posibnyka z inozemnoi mowy dlia vyshchyykh tekhnichnykh navchalnykh zakladiv. [Theoretical and methodological principles of compiling a textbook on a foreign language for higher technical educational institutions]. 2010. URL: http://www.rusnauka.com/5_PNW_2010/Philologia/59490.doc.htm (Last accessed: 10.02.2022) [in Ukrainian].